

ENANTION ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ

1^η Ιουλίου 2014

Η βιομηχανική επανάσταση αποτελεί το καλύτερο παράδειγμα αυτού που κάποτε ονομάζαμε, οι εξ αριστερών ορμώμενοι, «διαλεκτική αντίφαση»: παρήγαγε, ταυτόχρονα, **εκπληκτικό πλούτο** και **πρωτόγνωρη εξαθλίωση**. Μάλιστα, η πραγματική κατανόηση του πως δημιουργούνται αυτά τα βουνά πλούτου είναι αδύνατη χωρίς να καταλάβουμε τον τρόπο με τον οποίο, η ίδια παραγωγική διαδικασία, παράγει και την πρωτοφανή φτώχεια.

Από αυτή την σκοπιά, η ανισότητα αποτελεί αναπόφευκτο σύμπτωμα, υπο-προϊόν αν θέλετε, των «κοινωνιών της αγοράς», που κάποτε ονομάζαμε καπιταλισμό. Κι όσο περισσότερα βασίζονται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, το οποίο χτίζει πυραμίδες χρήματος πάνω στην πραγματική παραγωγή, η ανισότητα μεγεθύνεται στην περίοδο της πυραμιδικής «ανάπτυξης» (καθώς χρηματιστές, τραπεζίτες, διαφημιστές βλέπουν τα εισοδήματά τους να εκσφενδονίζονται πάνω του μέσου μισθού) και ανεβαίνει κι άλλο μετά το σκάσιμο της φούσκας (όταν, εν μέσω κρίσης, οι μισθοί και οι συντάξεις μειώνονται ενώ το κράτος διασώζει τους τραπεζίτες).

Τίποτα δεν είναι πιο αποκρουστικό από την ασύστολη ανισότητα, ιδίως σε περιόδους κρίσης. Το θέαμα μιας πανέμορφης Ferrari να περνά δίπλα από κάδο σκουπιδιών από τον οποίο τρέφονται άστεγοι αρκεί για να εξαγριώσει ακόμα και τον πιο απολίτικο εξ ημών. Επί πλέον, δυναμιτίζει την δημοκρατία, καθώς η μεγάλη ανισότητα θέτει εκτός του πολιτικού παιγνίου της εξαθλιωμένες μάζες, επιτρέποντας στην ολιγαρχία του πλούτου να υπαγορεύει το νομικό πλαίσιο, να καθοδηγεί τα μέσα ενημέρωσης, να ποδηγετεί την εκτελεστική εξουσία, να εκκολάπτει το αυγό του φιδιού.

Τότε γιατί επέλεξα τον τίτλο «Εναντίον της Ισότητας»; Τον επέλεξα επειδή θεωρώ σφάλμα ολκής την ανάδειξη της ισότητας (του αντίθετου της τοξικής ανισότητας) ως το μέγα ζητούμενο, το «μότο», το σλόγκαν, το πολιτικό πρόταγμα που πρέπει να ενστερνιστούμε. Το μεγαλύτερο λάθος της Αριστεράς, από το 1910 έως το κύκνειο άσμα της την δεκαετία του 1990, ήταν ακριβώς αυτό: ότι επένδυσε τα πάντα στην Ισότητα, επιλέγοντας αυτό το «μέρος» του τρίπτυχου της Γαλλικής Επανάστασης εις βάρος της Ελευθερίας και της Αδελφότητας.

Το μέγα πρόβλημα με την έννοια της Ισότητας είναι ότι είναι αδύνατον να απαντηθούν τα ερωτήματα: «Ισότητα ποιού πράγματος;» και «Γιατί ισότητα αυτού του πράγματος;» Η σύνθησης απάντηση στο πρώτο ερώτημα, που δίδεται ως «ισότητα ευκαιριών», είναι μια ανοησία. Τι πάει να πει «ισότητα ευκαιριών»; Ένας μαφιόζος της Σικελίας θα επιχειρηματολογήσει ότι όλοι του οι συμμαθητές στο Δημοτικό είχαν την ευκαιρία να γίνουν Νονοί αλλά μόνο αυτός τα κατάφερε. Νομιμοποιείται από αυτή την «ισότητα ευκαιριών»;

Γενικότερα, ακόμα και να βρούμε αυτό το «κάτι» που πρέπει να κατανέμεται «ίσα» μεταξύ όλων, είναι αδύνατον να απαντήσουμε στο ερώτημα: «Γιατί είναι σωστό να κατανέμεται, αυτό το «κάτι», ίσα;» Π.χ. γιατί πρέπει τα εισοδήματα να είναι ίσα μεταξύ εκείνων που δεν θέλουν να εργάζονται πολύ και των εθισμένων στην εργασία; Ή μεταξύ των αρτιμελών και των ανάπηρων που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη εισοδημάτων ώστε να «αγοράζουν» την κινητικότητα που τους στερεί η φύση;

Είναι προφανές ότι, με το που αποδεχόμαστε την Ισότητα ως το ζητούμενο, αποπροσανατολιζόμαστε αμέσως από το πραγματικό «ζήτημα», το κύριο πρόβλημα, που γεννούν οι κοινωνίες της αγοράς: την ανελευθερία των μη εχόντων. Τι είναι το μέγιστο κακό που κάνει η φτώχεια στον φτωχό; Τον καθιστά σκλάβο της αγωνίας για το πως θα ταΐσει τα παιδιά του, πως θα πληρώσει το νοίκι, πως δεν θα περάσει από την τάξη των φτωχών σε εκείνη των άστεγων και των εκτός κοινωνίας. Τον κάνει ευάλωτο στην εκμετάλλευση, καθώς οι απεγνωσμένοι άνθρωποι δέχονται, «εθελοντικά», απaráδεκτες προτάσεις «συνεργασίας» από ισχυρότερους (είτε αυτές αφορούν το επίπεδο του μισθού ή το είδος και τις συνθήκες δουλειάς).

Όταν η Αριστερά πρωτο-εξέφραζε τον προγραμματικό της λόγο, τον 19^ο αιώνα, η έννοια που προκάλεσε μεγάλη συσπείρωση γύρω της ήταν εκείνη της Ελευθερίας, το αφήγημα της Απελευθέρωσης – σε καμία περίπτωση της Ισότητας. Την Ισότητα, την οποία είχαν προηγουμένως αναδείξει ο Ρουσσώ και το Αμερικανικό Σύνταγμα στην κορυφαία αρετή του πολιτεύματος, η Αριστερά του 19^{ου} αιώνα την προσπέρασε, προτιμώντας την Ελευθερία, η οποία μόνο μέσα από την Αδελφότητα μπορούσε να εγκαθιδρυθεί.

Αν δεν με πιστεύετε, ότι εν αρχή η Αριστερά σνόμπαρα (πολύ σωστά!) τις συντηρητικές ιδέες της Ισότητας και της Δίκαιης Κατανομής Εισοδημάτων, να σας θυμίσω τον λόγο του Καρόλου Μαρξ το 1865 με τίτλο «Αξία, Τιμή, Κέρδος». Σε αυτόν καταφέρθηκε εναντίον του «συντηρητικού» (όπως ο ίδιος το χαρακτήρισε) σλόγκαν «ένας δίκαιος μισθός για μια μέρα τίμιας εργασίας» και τάχθηκε υπέρ της κατάργησης του συστήματος έμμισθης εργασίας. Γιατί κατάργηση της έμμισθης εργασίας;

Επειδή, για τον Μαρξ, η σχέση μεταξύ του μη εργαζόμενου ιδιοκτήτη (π.χ. του μετόχου ο οποίος ζει από τα μερίσματα, τα κέρδη της επιχείρησης) και του μη ιδιοκτήτη εργαζόμενου (που ζει με έναν μισθό που λαμβάνει από τον ιδιοκτήτη) είναι εξ ορισμού συγκρουσιακή, αναποτελεσματική και, εν τέλει, ανελεύθερη τόσο για τον εργοδότη-ιδιοκτήτη όσο και για τον μισθωτό-εργαζόμενο.

Και τι πρότεινε στην θέση του συστήματος έμμισθης εργασίας; Πρότεινε έναν άλλο τύπο οργάνωσης στο πλαίσιο του οποίου οι εργαζόμενοι μοιράζονται τα κέρδη, ως συνέταιροι. Και γιατί αυτό; Επειδή η μοιρασιά των κερδών θα γίνεται με τρόπο που όλοι να παίρνουν τα ίδια; Σε καμία περίπτωση. Η ισότητα και η δίκαιη κατανομή ήταν έννοιες ξένες στον Μαρξ, ο οποίος αποδεχόταν ότι

διαφορετικές συνεισφορές, και ανάγκες, απαιτούσαν άνισες αποδοχές. Το ζητούμενο για τον αρχι-Αριστερό στοχαστή του 19^{ου} αιώνα ήταν άλλο: η εξασφάλιση της μέγιστης ελευθερίας από την εξουσία των «άλλων». Αυτός ήταν ο λόγος που εναντιώθηκε στον καπιταλισμό, βασικό χαρακτηριστικό του οποίου είναι το σύστημα της έμμισθης εργασίας. Το ότι το τελευταίο παρήγαγε μεγάλες ανισότητες ήταν, για τον Μαρξ, ένα απλό υποπροϊόν του ανορθολογισμού των κοινωνιών με «αγορές» εργασίας. Δεν ήταν όμως, σε καμία περίπτωση, λόγος για να γίνει η Ισότητα παντιέρα του κινήματος...

Ο βασικός λόγος που η Αριστερά έχασε το «παιχνίδι» στον 20^ο αιώνα, με αρνητικά αποτελέσματα για όλους, ήταν ότι αγνόησε την περιφρόνηση που ένοιωθε ο Μαρξ για την «Ισότητα», και για την έννοια ενός «Δίκαιου Μισθού». Ότι η Αριστερά, τόσο η κομμουνιστική όσο και η Σοσιαλδημοκρατία, ενστερνίστηκε την Ισότητα ως το βασικό της σλόγκαν δωρίζοντας την έννοια της Ελευθερίας στους Ελευθεριάζοντες, στους Νεοφιλελεύθερους, σε όσους έκαναν το αντίθετο από εκείνο που πάσχιζε ο Μαρξ: να συνυφάνουν τον καπιταλισμό με την Ελευθερία.

Όσο συνεχίζει να κάνει το ίδιο λάθος (πάρτε παράδειγμα τον ενθουσιασμό πολλών αριστερίζοντων σχολιαστών για το βιβλίο του T. Piketty), εστιάζοντας στην ανισότητα αντί για την ανελευθερία, η Αριστερά θα παραμένει ηττημένη.